

Esipuhe

Naiset teologisina ja uskonnollisina toimijoina

Teologia ja uskonto mielletään usein miesten toiminta-alueeksi. Miehet puhuvat, esitelmöivät, opettavat ja kirjoittavat – naisten rooli kaventuu usein vastaanottajaksi. Kautta historian naiset ovat kuitenkin vaikuttaneet niin teologisina kuin uskonnollisina toimijoina siitä huolimatta, että perinteiset sukupuoliroolit ja uskonnolliset traditiot ovat rajoittaneet – ja osin edelleen rajoittavat – naisten mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen.

Tämä *Teologisen Aikakauskirjan* teemanumero tarjoaa viisi erilaista näkökulmaa naiseen teologian tekijöinä ja uskonnollisina toimijoina. Lisäksi kirjarvioissa esitellään useita, naisia ja uskontoa käsitteleviä teoksia. Marjo-Riitta Antikainen kartoittaa, kuinka Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta sai ensimmäiset vakituiset naispuoliset viranhaltijat. Prosessi oli hidas ja alkoi myöhemmin kuin muissa tiedekunnissa. Yksi jarruttava tekijä oli se, että vuoteen 1948 asti teologisten jatko-opintojen edellytyksenä oli pappisvihkimys, mikä ei naisille ollut mahdollista. Ensimmäisestä naisen suorittamasta teologian tohtorin tutkinnosta kesti lähes viisikymmentä vuotta, ennen kuin tiedekunnan kaikilla laitoksilla oli naispuolisia opettajia ja dosentteja.

Tiina Mahlamäki ja Terhi Utriainen käsittelevät esoteriasta kiinnostuneiden naisten lumottua toimijuutta. Tällä he tarkoittavat naisten kokemusta siitä, kuinka he toimivat yhdessä näkymättömien voimien, esimerkiksi enkelien kanssa. Kirjoittajat analysoivat sekä varhaisen suomalaisen antroposofin Kersti Bergrothin että nykyajan esoteerisesta henkisyystieteestä kiinnostuneiden naisten toimijuutta,

mikä toteutuu esoteerisen perinteen tarjoamien kulttuuristen välineiden avulla.

Italialainen Chiara Lubich (1920–2008) on yksi 1900-luvun lopun huomattavimmista ja tunnetuimmista naisista katolisessa kirkossa. Häntä ja hänen perustamaansa Focolare-liikettä tunnetaan Suomessa kuitenkin erittäin vähän. Vera La Mela esittelee artikkelissaan Lubichin elämäntyötä ja teologiaa. Lubichin hengellisyyden erityispiirre on sen yhteisöllisyys. Keskinäisen rakkauden kautta ihmiset tulevat osalliseksi Pyhän Kolminaisuuden rakkaudesta, mikä mahdollistaa yhdessä pyhittymisen.

Elina Vuola tarkastelee kriittisesti sukupuolentutkimuksen suhdetta uskontoon. Vallitsevan narratiivin mukaan feminismi on sekulaari, länsimainen ilmiö. Vuola kuitenkin osoittaa, että uskonnolla ja feminismillä on monimuotoinen vuorovaikutussuhde, jossa uskonto ei ole vain alistava rakenne vaan myös voimavara. Varhaiset feministiteologit olivat edelläkävijöitä osoittaessaan, kuinka naiseen kohdistuu sorron muotoja paljon ennen kuin termi intersektionaalisuus vakiintui sukupuolentutkimuksessa.

Erämaahan vetäytyneiden varhaiskristillisten kilvoittelijoiden joukossa oli myös naisia. Serafim Seppälä esittelee erilaisia moderneja tulkintoja näiden erämaaäitien opetuksista. Erityisesti lausemat, joissa erämaaäitejä ylistetään ”miehenveroisiksi”, ovat saaneet paljon huomiota osakseen. Seppälä osoittaa, kuinka moneen eri suuntaan anekdoottimaisia lausumia, joita on vaikea sijoittaa laajempaan, historialliseen kontekstiin, on tulkittu.